

SARAYDA, SEFERDE ve ÖLÜMDE AİLEYİ HATIRLAMAK:

İÇ OĞLANLARI VE AİLE İLİŞKİLERİ

Batuhan İsmail KIRAN¹

Özet

Erken dönemlerden itibaren sarayda varlık gösteren iç oğlanı teşkilatı padişaha hizmet etmek ve devletin ihtiyaç duyduğu güvenilir ve sadık devlet adamlarını karşılamak amacıyla organize edilmiştir. Çeşitli yöntemlerle insan ihtiyacını karşılayan bu zümre ağırlıklı olarak Hıristiyan ailelerden toplanan gençlerden oluşmaktaydı. Oğlanların kökeninin Hıristiyan olması ve padişahın hizmetine alınarak ailelerinden uzaklaştırılmış oldukları düşüncesi Avrupalı birçok çağdaş gözlemci tarafından eserlerine konu edilmiştir. Özellikle İngiliz elçilik çalışanı Paul Ricaut ve Fransız seyyah ve tüccar Jean Baptiste Tavernier iç oğlanı asıllı kişilerden öğrendikleriyle eserlerini kaleme almış olmalarına rağmen iç oğlanlarının ailelerini unuttukları ve onlara karşı kin ve nefret duyguları besledikleri bilgilerini aktarırlar. Ancak, iç oğlanları hiçbir dönemde ne ailelerinden tamamen uzaklaşmış ne de onlara karşı kin ve nefret duyguları beslemişlerdir. Özellikle resmî kayıtlarda karşımıza çıkan veriler ve saraya yakın çevrelerden edinilen bilgilerle iç oğlanlarının aileleri ile uygun vakitlerde görüşebildikleri, kardeş ve akrabalarını sahip oldukları idarî nüfuz sayesinde saray hizmetine aldıkları ve mallarını vefatları halinde miras olarak bırakabildikleri hakkında birçok veri vardır. Bu verilerin yardımıyla hizmet süreleri boyunca iç oğlanlarının aileleri ile olan ilişkileri ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: İç oğlanı, Aile, Devşirme.

TO REMEMBER THE FAMILY AT THE PALACE, EXPEDITION AND DEATH:

THE ICH OGHANS AND FAMILY RELATIONSHIP

Abstract

The ich oghlan organization who was organised in the palace since early years had been organised to serve the Sultan for many years and to supply the trustworthy and loyal statesmen needed by the state. This group, which supplied the human need in various ways, mainly consisted of young people gathered from Christian families. The idea that the oghlan's origins were Christian and that they were taken away from the families by the service of the Sultan was the subject of their works by many contemporary European observers. Even though especially the British embassy staff Paul Ricaut and the French traveler and merchant Jean Baptiste Tavernier wrote down their works with what they learnt from the people who were original ich oghlan. They told that the ich oghlans had forgotten their families and had feelings of hatred and grudges towards them. However, the ich oghlans had never been alienated from their families at any time, nor had they raised feelings of hatred and grudge towards them. Especially with the data obtained from the official records and the information obtained from the environment close to the palace, there are a lot of data about the fact that the ich oghlans could meet with their families at the appropriate times, and that they could take their siblings and relatives to the service of the palace thanks to the administrative action they have, and that they could leave their property as a legacy in case of their

¹ Tarih Doktoru, E-posta: bikiran@anadolu.edu.tr.

death. With the help of these data, it will be tried to find our the relationships of the ich oghlans with their families during their service periods.

Keywords: Ich oghlan, Family, Devshirme.

Giriş

III. Murad'ın hükümranlığı sırasında toplanan bir Divan-ı Hümâyûn'da Has Oda oğlanlarından Tırnakçı Hasan için bir karar alınmıştır. Bu kararda Hasan'ın Çerkes vilayetinde bulunan üç kardeşinin bulunması ve akabinde görevi yerine getirecek olan kişinin *tehir ve tevakkuf etmeden* yani ertelemeyen güvenilir adamlarla birlikte şahısları saraya göndermesi emredilmiştir (Ülker, 1996, s. 34). İlk aşamada neden böyle bir karar alındığı mevcut verilerden açıkça anlaşılamamaktadır. Ancak, bir iç oğlanının özellikle de padişahın en yakınında bulunan bir kişinin kardeşlerinin bulunmasını padişahın arzu ettiğini dönemin diğer imtiyazlı kişileriyle karşılaştırdığımızda çıkarabiliriz. Nitekim III. Murad döneminde sarayda iç halkı ve padişah arasında yakın ilişkiler vardı. Padişah, vaktinin büyük çoğunluğunu sarayında bu kişilerle birlikte geçiriyor ve onlarla yakın ilişkiler kuruyordu. Aralarında padişahın sevgisine ve güvenine mazhar olmuş birçok kişi vardı. Bunların arasında ise hiç şüphesiz Doğancıbaşı Kara Mehmed Ağa başı çekmektedir. Sancak yıllarından itibaren padişahın yanında bulunan Kara Mehmed Ağa saraydan çakırcıbaşı olarak ayrıldıktan sonra dahi padişahla olan ilişkisini sürdürmüş ve Rumeli beylerbeyliğine kadar getirilmiştir. Padişahın kendisine olan güveni ve yakın ilgisi sayesinde kardeşi Halil'i de saraya aldırın Mehmed Ağa, bu dönemde akrabalarını kollayan ve onlara sarayda bir mevki kazandırmaya çalışan kişiler arasında sıradan bir örnektir (De Groot, 1997, s. 324; Peçevî İbrahim Efendi, 1982, s. 18).

Klasik döneme ait bazı yabancı yazarlar Osmanlı İmparatorluğu'nda Hıristiyan asıllı çocukların toplanıp ailelerinden koparılmasını sert bir şekilde eleştirmektedirler. Durumdan duydukları öfkeyi eserlerinde kaleme alan bu kişiler çocukların geçmişle olan bağlarının koparıldığından ve hatta ailelerine dahi bir düşmanlık besleyecek bir kişilik kazandırıldığından yakınmaktadırlar (Tavernier, 2014, s. 18; Ricaut, 2012, s. 40). Esasında durum böyle midir? Genelde devşirmeler özelde ise iç oğlanları geçmişine tamamen yabancılaştırılan ve hatta düşmanlaştırılan bir kişiliğe mi sahip oluyorlardı? Aileleri ile görüşmeleri yasaklanarak doğduğu büyüdüğü yuvayı unutmaya mı teşvik ediliyordu?

Aslında bu sorulara birçok araştırmacı aksi olduğu yönünde cevap verecektir. Üstelik tercih edilecekleri örnekler ise iç oğlanlığından yetişme Sokullu Mehmed Paşa ile Cigalazade Yusuf Sinan Paşa olacaktır. Sokullu Mehmed Paşa'nın kardeşini Sırp kilisesinin başına getirmesi ve

Cigalazade Sinan Paşa'nın da donanma ile ailesini ziyaretini örnekleyerek aslında kulların ailelerini unutmadıklarını ve bağlarını sürdürdüklerini sağlam ve tutarlı bir zeminde tartışabileceklerdir (Afyoncu, 2009, s. 355; Şakiroğlu, 1993, s. 526). Ancak, bu sınırlı örneklerin yanında kul kadrolarının geçmişle olan bağlarını ve aileleri ile olan ilişkilerini inceleyebileceğimiz birçok resmi kayıt vardır. Bu verilerin yardımıyla iç oğlanlarının geçmişle olan bağlarını ve ilişkilerini daha iyi anlayabilmek mümkündür. Bu amaçla kaleme alınan çalışmada Osmanlı saray teşkilatının önemli figürlerinden olan iç oğlanlarının aileleri ile olan ilişkileri irdelenecektir.

1. İç Oğlanı Teşkilatı Hakkında

İç oğlanlığı müessesesi I. Murad döneminde itibaren ihdas edilerek geliştirilen bir hizmet örgütüydü. Padişahın hususî hizmeti için seçilen ve değişik usullerle saraya alınan bu kişiler farklı odalarda çeşitli görevleri ifa ederlerdi. Padişahın günlük ihtiyaçlarının, harcamalarının ve kişisel zevklerinin karşılanmasında görev alan bu oğlanlar Yeni Saray Enderûn'undan taşra saraylarına kadar farklı noktalarda örgütlenmişlerdi. En gelişmiş ve faal yapısı ise Yeni Saray Enderûn'unda bulunmaktaydı (Kıran, 2018, s. 12-34).

Yeni Saray Enderûn'unda iç oğlanlarının bulunduğu yedi oda vardı. Bunlar sırasıyla Büyük ve Küçük odalar, Doğancı Odası, Seferli Odası, Kiler Odası, Hazine Odası ve Has Oda'dır (Üsküdarî, vr. 252^a-253^b; Mehmed Halife, 2000, s. 112-113). Her bir odanın görev ve sorumlulukları birbirinden farklıydı. Sadece aralarından en alt iki oda olan ve dolama giydiklerinden dolayı *dolamalı* olarak adlandırılan Büyük ve Küçük odalılar padişaha hizmet etmezlerdi. Kişisel gelişimleriyle meşgul olan bu odadaki oğlanlar Türk ve İslam öğretileri kazanmakla vakitlerini değerlendirirlerdi (Mehmed Halife, 2000, s. 113; Bobovius, 2013, s. 20, 24; Unat, 1942, s. 472-473). Aralarından başarılı veya daha resmî bir ifadeyle *emekdar* olanlar ise üst odalarda oluşan boşlukları doldurmak amacıyla terfi ederlerdi (Kıran, 2018, s. 35-38, 69-74).

Üst odaların oğlanları kaftan giyme ayrıcalığına sahipti. Bundan dolayı *kaftanlı* olarak adlandırılan bu odaların oğlanları hususî görevleri yerine getirmekle mükellefti (Bobovius, 2013, s. 20). İç doğancı oğlanları padişahın avcı kuşlarından ve padişah ava çıktığı zaman avın icrasından sorumluydular. Seferli oğlanları padişahın elbiselerinin temizliğinden, Kiler oğlanları ise padişahın tüketeceği yemeklerden ve kullandığı sofraya takımlarından mesuldü. Hazine oğlanları padişahın harcamalarını ve sorumlu oldukları iç hazinenin gelir ve gider kayıtlarını tutarlardı. Has oda oğlanları ise Has Oda'da bulunarak hünkârın bütün ihtiyaçlarını karşılamakla görevliydi. Padişah adına iletişim kanalları kuran, bahşişleri dağıtan, saray

içinde ve dışında hünkâra eşlik eden bu oğlanlar teşkilatın ayrıcalıklı elit bir grubuydu (Üsküdarî, vr. 252^a-253^b; Mehmed Halife, 2000, s. 112-113; Kıran, 2018, s. 38-65).

İç oğlanları farklı usullerle saraya alınırlardı. Her ne kadar yaygın usul olarak devşirme uygulaması karşımıza çıkıyor olsa da bundan başka pişkeş, devlet adamlarının terekeleri, akrabalarının aracılığı ve çerağlık hakkıyla alınanlar kişiler de vardı. Klasik dönemde devşirme uygulamasından sonra en fazla ihtiyacın karşılandığı kanal olarak pişkeş göze çarpmaktadır. Osmanlı padişahıyla bir şekilde ilişki kurabilmiş olan kişiler yahut yönetici tabaka padişahın oğlan zümresine alınması için birçok kölesini saraya sunmaktaydı. Böylelikle saray ile olan etkili bağlarını sürdüren bu kişiler aynı zamanda pişkeşleri karşılığında ciddi meblağda bahşiş de alabilmekteydi (TSMA. E. nr. 754/75; ; TSMA. d. nr. 34, vr. 42^a, 61^b, 200^a; TSMA. d. nr. 1059, vr. 40^a, 42^b, 43^b, 44^b, 45^b, 46^{a-b}, 48^a; TSMA. d. nr. 1992, vr. 2^a, 29^b, 39^b, 45^a; Peçevî İbrahim Efendi, 1982, s. 18). Ölen kul asıllı devlet adamlarının terekelerinden ve kendilerine çerağlık hakkı verilmiş olan yönetici tabakanın saraya gönderdiği oğlanlar ise bir diğer çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Aslında, çerağlık hakkı bilhassa XVII. yüzyıl ikinci yarısından itibaren yaygınlaşmış ve iç oğlanı zümresinin ana insan kaynağını oluşturmaya başlamıştır. Devşirme uygulamasının ve diğer yöntemlerin yaygınlığı karşısında klasik dönemde pek fazla tercih edilmeyen bu yöntem ilerleyen yıllarda sıklıkla kullanılmaya başlanacaktır (Kıran, 2018, s. 22-23, 25-26).

Bahsi geçen yollarla saraya alınan oğlanlardan başka padişahın huzuruna gelerek Müslüman olan ve sonrasında iç oğlanı zümresine katılan gönüllü oğlanlar da vardır. Bu kişilere en uygun örnek Fatih'in sarayında yetişen Hersek-zâde Ahmed Paşa'dır. Sonraki dönemlerde ise Dubrovnik Beyi'nin oğlu ve bir Boğdan asilzadesi göze çarpar. Aile sorunları yahut düşmanları sebebiyle padişaha sığınan bu kişiler İslam'ı kabul ederek padişahın iç oğlanı zümresine alınmışlardır (TSMA. d. nr. 34, vr. 92^b; TSMA. d. nr. 1059, vr. 50^a; Kıran, 2018, s. 20). Kendi özgür iradeleriyle Osmanlı devlet aygıtına dâhil olan bu kişiler çağdaşı yabancı yazarların görmezden geldiği ve sert bir dille kul sistemini eleştirdiği yıllarda dikkati çeken şahıslardır.

2. İç Oğlanlarının Aileleri İle Olan İlişkileri

Müessese araştırmacıları tarafından sıkça kullanılan bazı yabancı kaynaklarda devşirmelerin özelde ise iç oğlanlarının toplanıldıktan sonra ailelerine yabancılaştırıldıkları, farklı bir kültür ortamında yetiştirilerek tamamen padişaha bağlı bir birey olarak yetiştirildikleri üzerinde durulur. Bu kişilerin ailelerine karşı olan duygularını yitirdikleri, üstelik onlara karşı düşmanca hisler beslemeye başladıkları savunulmaktadır (Nicolas de Nicolay, 2014, s. 187,

190). Özellikle XVII. yüzyılın iki önemli yazarı İngiliz elçilik çalışanı Paul Ricaut ve Fransız seyyah Jean Baptiste Tavernier eserlerinde bu görüşü savunmaktadırlar.

Bu iki önemli yazardan İngiliz tercüman Paul Ricaut, 1692 yılında Antwerpli bir tüccarın oğlu olarak dünyaya geldi. Cambridge Trinity College’de eğitimini tamamladıktan sonra Avrupa’nın farklı şehirlerinde bulunan Ricaut, İstanbul’daki Levant Kumpanyası’nın elçilik başkâtibi Robert Bargrave’in ölümü üzerine onun yerine atandı. Türkçesi ilerledikçe tercümanlığa getirilen yazar, görev süresi boyunca çeşitli kişilerle iletişim kurdu (Arı, 2012, s. 13). Bu kişiler arasında en dikkati çekenini hiç şüphesiz Albertus Bobovius idi. Santuri Ali Ufki Bey olarak musiki çevrelerince tanınan Bobovius, Enderûn üzerine en kullanışlı ve güvenilir çalışmayı kaleme almış olan bir kişiydi. İç oğlanı olarak hizmet ettiği süre boyunca yaşadıklarını ve öğrendiklerini kaleme alan ve hatta bunları farklı ülkelerin elçilik çalışanlarıyla paylaşan Bobovius, Ricaut’un da eserinin oluşumunda büyük katkıda bulunmuştur (Ricaut, 2012, s. 211). Bobovius’dan duyduklarını eserinde kaleme alan ve bir bakıma bazı noktalarda kendi düşünceleri doğrultusunda tahrif yaptığını düşündüğümüz Ricaut, iç oğlanları ile ilgili şunları söyler:

“... Bu siyasetin, Hristiyan çocuklarının kendi adet ve inanışlarından gayet farklı adet ve inanışlarla büyütüldükten sonra *ana ve babalarına karşı kin ve nefret duymaktan hiçbir zaman geri kalmadıkları esası üzerine* dayandığını anlamak kolaydır. Esasen onlar çok uzaklardan getirilmişlerse zamanla oraları hakkında bilgilerini kolayca kaybetmektedirler. *Öyle ki onların, bütün adetlerini, ana ve babalarına karşı bütün sevgi ve hatıralarını kaybettikten sonra* artık efendileri padişahın hoşuna gitmek ve onun için çalışmaktan başka hiçbir gayeleri kalmaz.” (Ricaut, 2012, s. 40).

Bu fikre yakın bir diğer yabancı yazar ise Fransız seyyah ve tüccar J. B. Tavernier’dir. Anversli bir ailenin çocuğu olan Tavernier, 1605 yılında Paris’te doğmuştur. Protestan bir harita tüccarı ve oymacı bir babanın oğlu olan yazar, ömrünün büyük bir bölümünü Avrupa ve Doğu ülkelerini gezerek geçirmiştir. Doğu’ya ve bilhassa Osmanlı İmparatorluğu’na özel ilgi duyan Tavernier, eserlerinin ilkini İstanbul’a yani padişahın sarayına ayırmıştır (Yerasimos, 1994, s. 227-228; Arıkan, 2011, s. 181-183).

1675 yılında “Nouvelle Relation de l’interieur du Serrail du Grand Seigneur” adıyla basılan ve yazarın Güneş Kralı XIV. Louis’e ithaf ettiği bu eserin kaynakları saraydan kovulmuş olan Paris asıllı bir Hazine iç oğlanı ile aynı dönemde hizmet etmiş olan bir hazinedarbaşısıdır. Tavernier eserinde iç oğlanları hakkında şunu aktarır:

“... İmparatorluk geleneği, bu çocukların hepsinin Hristiyan ana babadan doğmuş, bulunabilecek en soylu ve eli yüzü en düzgün çocuklar olmalarını zorunlu kılar; ama, kapıağası, başka bir deyişle iç oğlanlarının baş ağası olan akağaların başı, iyi nitelikleri nedeniyle iç oğlanları arasına katılmayı hak

eden bazı Türk soylu çocuklarını da onların arasına katabilir: Ne var ki, bu çok ender olur ve iç oğlanlarının Hıristiyan kökenli olmasını yeğleyen padişahın özel izniyle gerçekleşir. İşte saray ileri gelenlerinin kökeni budur: *hepsi köledir ve ailelerini asla tanımadıkları için*, kendilerini yüksek mevkilere getiren padişaha var güçleriyle hizmet etmeye çalışırlar.” (Tavernier, 2014, s. 18).

Bu iki yabancı yazar iç oğlanlarının ne şekilde yabancılaştırılıp zorlama bir kimliğe itildikleri hakkında endişelerini dile getirmişlerdir. Ancak, sarayın dışında kalan ve koruması altında bulunduğu patronun hoşuna gidecek şekilde söylemlerini yazıya geçiren bu kişilerin fikirleri çağdaş kayıtlarla örtüşmemektedir. Zira hiçbir dönemde iç oğlanlarının aile bağlarını hatırlamadıkları, unuttukları veya bunu inkâr ettiklerini gösteren bir veri bulunmamaktadır. Aksine iç oğlanları aile bağlarını her zaman korumuşlardır. Aralarından bazıları bizzat aile üyeleri tarafından saraya götürülerek teslim edilmiş ve çocukluk yıllarından itibaren yuvasından uzaklaşmış olsalar da ne geldikleri yeri ne de aile üyelerini unutmuşlardır (TSMA. E. nr. 754/75; Gökalp, 2006, s. 128).

İç oğlanları saraydaki hizmetleri süresince dış dünyadan tamamen soyutlanmış değillerdi. Görevleri gereği bilhassa Has Oda ağaları padişah adına saray dışıyla iletişim kurma ayrıcalığına sahiplerdi. Sorumlulukları gereği kurdukları bu ilişkilerin dışında her iç oğlanının aileleri ile görüşebilme imkânları vardı. Kapı ağasının izni ve bir ak ağanın gözetiminde görüşebilen bu kişiler geçmiş ile olan bağlarını böylelikle sürdürebilmekteydiler. Bu durum ise oğlanların sarayın soğuk duvarlarına hapsedilmiş ve geçmişine tamamen yabancılaştırılmış olmadıklarını gösterir (Gelibolulu Mustafa ‘Âlî, 1997, s. 275).

Sarayda buldukları süre zarfında aileleri ile görüşebilen bu kişiler akrabalarını ve kardeşlerini saraya alırdırlar. Özellikle ağa statüsündeki oğlanların sahip olabildiği bu ayrıcalık kardeşlerinin padişahın kapı halkına alınmasında çok etkiliydi. Örneğin, III. Murad’ın doğancıbaşı olan Kara Mehmed Ağa ve halefi Hasan Ağa hiç şüphesiz bu ayrıcalıklı konumu kullanarak kardeşlerini doğancı olarak saraya alırdırlar. Bunlardan başka Enderûn’da üst düzey görevde bulunan saray ağası, çamaşırcıbaşı ve musahip cüceler de bu avantajdan faydalanan kişilerdir (TSMA. d. nr. 1059, vr. 50^b; De Groot, 1997, s. 324).

Bahsedildiği gibi geçmişini bilen, akrabalık ilişkilerini koruyan ve her fırsatta bu bağları kullanabilen iç oğlanları aile üyeleri ile görüşebilme imkânına sahip olmuşlardır. Sarayda olmasa dahi sefer sırasında doğduğu topraklardan geçerken aile üyelerinin ordugâhı ziyareti vesilesiyle görüşebilirlerdi. Öyle ki, III. Mehmed Eğri Seferi’ne çıktığı vakit İslankamen menziline bir Has Odalı bu vesile ile babasıyla görüşebilmiştir. Fakir bir kişi olan babası

padişahın huzuruna varmış ve üstelik kendisine kırk filori ihşanda bulunulmuştur (TSMA. d. nr. 34, vr. 203^b).

Ailelerin saraya ziyaretleri ve sefer sırasında fırsatını bularak evlatlarını görebilme arzusu katı ilkelerle kısıtlanmamıştı. Her ne kadar bir belirsizlikle padişahın kapısına gelmiş olsalar da bir süre sonra buldukları yeri ve mensubu oldukları zümreyi benimseyen iç oğlanları, vefatları halinde aile bağının getirdiği hakla para ve eşyalarını ailelerine miras olarak bırakabiliyorlardı. Bunun hakkında günümüze kadar ulaşmış resmî veriler mevcuttur. Özellikle en kullanışlı veriler Topkapı Sarayı Arşivi Defter Kataloğunda bulunan 123 numaralı defterdedir. Bu defterde vefat eden iç oğlanlarının malları ve bu malların satışı sonrası elde edilen meblağlar kayıtlıdır. Hazine oğlanları tarafından tutulan bu kayıtlardan bizzat hazinedarbaşı sorumludur. Ölen oğlanın malları satıldıktan sonra eğer akrabası yoksa elde edilen para hazineye aktarılırdı. Ancak oğlanın ailesi varsa paranın büyük bir kısmı kendilerine padişahın emriyle teslim edilirdi. Örneğin, H. 17 Ramazan 991/M. 4 Ekim 1583 tarihinde vefat eden Hazine oğlanlarından bir dilsizin elbiseleri satılmıştır. Aynı yılın Şaban ayında saraya gelen yakınlarından annesi, kız ve erkek kardeşleri haberi almış ve paralarını talep etmişlerdir. Bunun üzerine dönemin hazinedarbaşı olan Mustafa Ağa tarafından bizzat kendi eliyle merhum oğlanın tüm parası ailesine teslim edilmiştir (TSMA. d. nr. 123, vr. 10^a).

Bundan üç yıl sonra yine Hazine oğlanlarından biri olan Mehmed vefat etmiştir. Elbiseleri satıldıktan sonra elde edilen para kesesindeki diğer nakitlerle birlikte toplam 11.054 akçadır. Bu para padişaha hazinedarbaşının arzıyla bildirilmiş ve merhumun fakir bir babasının bulunduğu belirtilerek bütün para hazinedarbaşı tarafından babasına teslim edilmiştir (TSMA. d. nr. 123, vr. 13^b).

Vefat eden oğlanların malları nakde çevrildikten sonra genellikle aile üyelerine teslim ediliyordu. Ancak bazı durumlarda paranın hepsinin verilmediği muhtemelen oğlanın kendi rızası doğrultusunda bir kısmının sağlığında vakfedildiği anlaşılmaktadır. Zira merhum oğlanın vakfettiği bu para dış saraylardaki oğlanlara vefatı sonrasında okunacak Kur'an-ı Kerim ve dualar için taksim edilirdi (TSMA. d. nr. 123, vr. 13^a, 25^a). Öte yandan, şunu belirtmekte fayda vardır: Merhum oğlanın eşyalarından bazıları vasiyeti doğrultusunda ailesine teslim edilebilirdi. Böyle durumlarda o eşyalar satılmaz ve merhumun ailesi için ayrılırdı. H. 1071/M. 1661 yılının Zilkade/Haziran-Temmuz ayında vefat eden Terzi Osman'ın muhallelfatından isteği üzerine bazı kumaşlar kardeşlerine bu hakla bırakılmıştır (TSMA. d. nr. 123, vr. 33^a).

Her ne kadar çağdaş yazarlar iç oğlanlarının yurtlarından uzakta farklı bir kültürle yetiştirilmelerini gerekçe göstererek ailelerine yabancılaştıklarını ve hatta onları inkâr edip düşmanlık beslediklerini aktarsa da mevcut verilerle bunun gerçeği yansıtmadığı ortaya çıkmaktadır. Belli bir yaşa ve olgunluğa erişen her genç oğlan geçmişini her zaman hatırlıyordu. Saraydaki hizmetleri sürecinde, seferde ve son nefeslerini verirken dahi aile ilişkilerini ve bağlarını muhafaza eden bu kişilerin duygusal olarak neler yaşadıklarını ve nasıl bir ruh haline sahip olduklarını tahayyül etmekten öteye geçemeyiz. Kandiye’de esir düşen ve Enderûn’da bulunduğu sırada yirmi yaşında olan asilzade Sinyor Tomaso Marchio de Luca hastalığıyla mücadele ederken dahi tek bir şeyi düşünüyordu. Albertus Bobovius’dan yakınlarına kendisi hakkında haber vereceğinin sözünü almayı (Bobovius, 2013, s. 32).

Sonuç

Bazı yabancı kaynakların aktardığının aksine Osmanlı saray teşkilatının başat figürlerinden olan iç oğlanlarının ailelerine tamamen yabancılaştıkları ve onlara karşı bir süre sonra düşmanlık besleyecek duruma geldikleri fikri resmî kayıtlarla asla örtüşmemektedir. Geçmişini bilen, aile bağlarını koruyan ve onlarla her fırsatta görüşebilen iç oğlanları katı ilkelerle saray dışındaki bağlarından soyutlanmamışlardır. Sarayda, sefer sırasında aileleri ile görüşebilen, bunun için herhangi bir engelle karşılaşmayan iç oğlanları vefatları halinde mallarını ailelerine miras bırakabilme hakkına sahiplerdi. Ölüm döşeğinde dahi ailelerine haber verilmesini arzu eden bu kişiler saray yaşamına yabancı ve koruması altında bulunduğu patrona övgüler dizmekle uğraşan seyyah ve elçilik çalışanlarının aktardıklarının aksine ailelerine karşı olan bağlarını her koşulda muhafaza etmişlerdir.

Kaynakça

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi [TSMA.] Evrak kataloğu [E.], nr. 754/75; TSMA. Defter kataloğu [D.], nr. 34, 1059, 1992.

ABDULLAH B. İBRAHİM ÜSKÜDARÎ, *Vâkı‘ât-ı Rûz-merre*, Topkapı Sarayı Müzesi Yazma Eserler Kütüphanesi, Revan Nüshası, nr. 1123.

Afyoncu, E. (2009). “Sokullu Mehmed Paşa”, *DİA*, 37, İstanbul: TDV, s. 354-357.

Arıkan, Z. (2011). “Jean-Baptiste Tavernier”. *DİA*, 40, İstanbul: TDV, s. 181-183.

Bobovius, A. (2013). *Saray-ı Enderun- Topkapı Sarayı’nda Yaşam-*. (Çev: T. Noyan). İstanbul: Kitap Yayınevi.

De Groot, A. H. (1997). “Kayserili Halil Paşa”, *DİA*, 15, İstanbul: TDV, s. 324-326.

- Gelibolulu Mustafa ‘Âlî (1997). *Mevâ’idü’n-nefâis fî Kavâ’idi’l’-mecâlis*. (Haz: M. Şeker), Ankara: TTK.
- Gökalp, H. (2006). “Çobanlıktan Valiliğe, Valilikten Asiliğe: Varvarî Ali Paşa ve Makâlât-ı Varvarî”. *İlmî Araştırmalar Dergisi*, 22, s. 111-134.
- Kıran, B. İ. (2018). *Osmanlı Saray Teşkilatında İç Oğlanlığı Müessesesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- MEHMED HALİFE (2000). *Tarih-i Gilmanî*. (Haz: E. Oral), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Nicolas de Nicolay (2014). *Muhteşem Süleyman’ın İmparatorluğunda*. (çev: M. Tokyay, Ş. Tekeli), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Peçevî İbrahim Efendi (1982). *Peçevî Tarihi*. 2, Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ricaut, P. (2012). *Osmanlı İmparatorluğu’nun Hâlihazırının Tarihi (XVII. Yüzyıl)*. (çev: H. İnalçık, N. Özyıldırım; Giriş: B. Arı), Ankara: TTK.
- Şakiroğlu, M. H. (1993). “Cigalazâde Sinan Paşa”, *DİA*, 7, İstanbul: TDV, s. 525-526.
- Tavernier, J. B. (2014). *17. Yüzyılda Topkapı Sarayı*. (çev: T. Tunçdoğan), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Unat, F. R. (1942). “Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa Lâyihası”. *Tarih Vesikaları Dergisi*, 1 (6), s. 472-473.
- Ülker, H. (1996). *51 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yerasimos, S. (1994). “Tavernier, Jean Baptiste”. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 7, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayımları, s. 227-228.

Extended Abstract

The ich oghlans which were part of the Ottoman palace organization, had been organised since early years. The period of I. Murad, ich oghlans who started to organize in the life of the palace worked as the closest service organization of the Sultan until the construction of II. Mahmud's modern institutions. This organization who took charge in Enderun with different types of room, supplied to needs of people with various methods. From the earliest periods, the Pendjik and thereafter Devshirme application were preferred in organization as the most important way getting human. However, in addition, thanks to the gifts of the statesmen and people who had close ties with the palace, the heritage of "kul" origin statesmen and the privileges provided to the family members of the palace, the soldier need was supplied with a flexible method. Moreover, there were some who wanted to join the group voluntarily.

The majority of the ich oghlans consisted of the people who from different geographies of the empire by the end of the 17th century. This structure which consisted mainly of young people of Christian origin, had gotten reaction from many foreign observers. The reason for the reactions is that these young people forget their family ties as a result of the provided Turkish-Islamic teaching and even lose their feelings towards their family members and started to bear them hostile feelings. Paul Ricaut and Jean Baptiste Tavernier's writing about the family ties of the ich oghlans which were frequently preferred especially in the studies of the Ottoman institution history, we're shaped entirely on this false thought. Ricaut states that the ich oghlans never gave up to feel hatred and grudge towards their parents and even they had lost all their customs, all their love and memories against them. Tavernier writes that the ich oghlans were all slaves and they never knew their families. Even though the data they obtained about the palace, based on the people who left from the ich oghlan, at this point by highlighting the desired thing to hear the talented and loyal people are preferred during the stage of meeting the ich oghlans, had never broken their ties with their families.

Unlike foreign observers, the ich oghlans had the opportunity to meet with their families throughout their lives in the palace. In trust with a white eunuchs, these people who fulfilled their families' longing preserved their families ties as opposed to those mentioned. Not only in the palace, but when the Sultan campaigned the ich oghlans who were obliged to the accompany him, passing through the land of their birth, they could meet the family members because of the visiting. These bonds which were not limited any strict principle, had always been maintained by statesmen of "kul" origin even after they had left the palace.

Moreover, if the ich oghlan was one of the privileged people serving the closest of the Sultan, everything would be different for the family members. The ich oghlan who had the trust of the Sultan could take his brother or some of his relatives to the service of the court with privilege given to him. As a matter of fact, there are many examples of this in the sources. For instance, chief falconer "Kara Mehmet Aga" and his successor "Hasan Aga" used their privileged positions to have their brothers taken into the ich oghlan group.

The relationship between the ich oghlans with past, namely with their family ties was taken into consideration in the case of their death. If the ich oghlan did not donate his property for anything, all or most of the money would be given to his family. The deceased oghlan's family was informed and the sale of the properties he owned and the other coins in his pouch were either delivered to his family collectively or by separating certain parts of them. Even the deceased oghlans could request that some of his properties not be sold and handed over to family members. However, after the death of the ich oghlans, among the oghlans in the provincial palace Quran was to be read for the soul of the deceased. Most of the oghlans who took into account this situation, donated some of the money to be obtained from their property to the ich oghlans in the upstate. Yet, a large part of the amount was handed over to the family members of the deceased by chaznadar-bachi.

It is understood from the available data that the ich oghlans were not imprisoned between the cold walls of the palace, and they were not raised with feeling of hatred and grudge towards their families by alienating persons. The ich oghlans who knew past, protected their family ties and could meet them at every opportunity were not abstracted from the ties outside of the palace with strict principles. Although ich oghlans who thought of his family and hoped to be sent information about him are known even when giving out his last breath, it is never consistent to defend that these people were raised with alienated hatred and grudge towards their families.